

“GEOPROSTOR”

Branko Jurlina*

Izvleček

Geografsko razumevanje prostora se razlikuje od razumevanja prostora pri drugih vedah. Zaradi družbenega pomena življenjskega prostora mu geografska znanost posveča večjo pozornost od imena do strukture in dinamičnih procesov življenja; ta prostor je “geoprostor”, to je prostor na Zemlji kot planetu. Članek se ukvarja z natančnejšo, torej znanstveno opredelitvijo “geoprostora”.

Ključne besede: prostor, Zemljina površina, Zemljina notranjost, zračni prostor, čas, geoprostor.

THE “EARTHSPACE”

Abstract

The geographical comprehension of space differs from its comprehension by other disciplines. Due to the social importance of living space, the geographical science dedicates the major attention to it, from the term to the structure, and the dynamical processes of life; and exactly this is the “earthspace”, or, the space on the Earth as a planet. The article discusses the “earthspace” more in detail, and offers a scientific determination of the “earthspace”.

Key words: Space, Earth surface, Interior of the earth, Air space, Time, “Earthspace”.

Uvod

Ali ima sodobna geografija dovolj razdelano in celovito teoretično zasnovo, primerno svoji vlogi v poznavanju sodobnega sveta? Negativen odgovor ni povsem resničen, pozitiven pa še manj. Izhajajoč iz tega dejstva lahko predvidimo negativne posledice in sprejmemo napore, da se pomanjkljivosti ublažijo, še posebej danes, ko postaja poznavanje sveta in njegova večja enotnost pogoj za obstoj in nadaljnji napredek človeške vrste.

Prostor na Zemlji, v katerem živimo, in ki nas obkroža, je temeljna geografska kategorija, njen *vis vitalis*. Živeti v njem z naravo, vodeni od nje, slediti jo in učiti se od nje, o tem nas dobro, morda najbolje uči geografija. V preteklosti, a še danes, se pogosto govori, da proučuje prostor, naravne in družbene pojave v prostoru, kar se je

---

* Dr., znanstveni sodelavec, III. gimnazija, Kušlanova 52, 10000 Zagreb, Hrvatska.

zmeraj razumevalo kot zemeljski prostor, mislilo se je na prostor na Zemlji, za katerega je težko reči, da je popolnoma znan, povsem raziskan in najboljše gospodarsko izkoriščen. Družbena valorizacija življenjskega prostora ni vprašanje samo naravnega bogastva, različnosti in dinamike zunanjih procesov, ampak prav tako izvira tudi iz družbenokulturnih in gospodarskih dejavnikov, toda eno in drugo je pogoj razvitosti in stabilnosti vsake sodobne družbe. Zaradi tega, ker se ti nenehno spreminjajo, je geografija nenehno aktualna, kar dovolj opozarja na nujnost obstoja, oz. izdelavo njenega kakovostnega teoretičnega modela, ker je koristen, pravzaprav nujen uvod v veljaven empirični postopek in njegovo uporabo.

Ta članek govori o tem z željo, da osvetli to problematiko.

Prostor

Ali smo dovolj natančni ko govorimo, tako namreč še vedno govorimo, da geografija proučuje prostor? V teoriji znanstvene misli je razumevanje prostora protislovno: od Parmenida, ki je trdil, da ne more biti praznega prostora, pa vse do Kanta, ki je postavil tezo o prostoru in času kot o transcendentnih kategorijah. Ni mogoče zanemariti niti Evklidovega razumevanja prostora, v katerem se vse njegove točke pojmujejo kot enakovredne, oziroma, v katerem nič oz. izhodišče ni posebej poudarjeno. Descartes je mislil, da je prostor v bistvu enak prostranosti, toda prostranost je v zvezi s telesi, to pa pomeni, da ni prostora brez teles oziroma ni praznega prostora. Newton je razumeval prostor kot negibljiv, ker njegovo "pospeševanje" označuje pospeševanje k prostoru ali v prostoru. Po Einsteinu "pojem prostora, ki obstaja objektivno in neodvisno od predmetov v njem, pripada predznanstveni misli".¹ Za geografijo je bil prostor vedno prostor na Zemlji, nikoli prazen, vedno spremenljiv. V tem je posebnost in prefinjenost njenega pojmovanja prostora.

Veliko je različnega prostora na Zemlji: vsako prometno sredstvo ima svoj prostor, v katerega gre določeno število potnikov; eden od prostorov je ta, s katerega poleti letalo z vzletne steze, drugi je njegov notranji prostor, v katerem sedijo potniki in osebje letala; vsako stanovanje ima svoj prostor, ima ga vsaka soba, vsaka posoda, vsi ti prostori in številni drugi pa so na Zemlji. Kaj še obstaja v tem prostoru, kakšni pojavi in dogajanja? Na Zemlji je mnogo različnega prostora, tudi vakuum je prostor, vse kar je, je v nekem prostoru in ima svoj notranji prostor, vse kar se dogaja, se dogaja v nekem prostoru, zato lahko rečemo, da je prostor primaren, iz njega vse izhaja, ta vse požira — tudi čas — kar pomeni, da je večer. Prostor je ne samo primaren in večer, ampak zaradi svoje pomembnosti bolj ali manj presega materialni svet. "Prostor se javlja kot realnost, ki je — v določenem pomenu, superiorna nad materialnim svetom."²

¹ A. Einstein, *Relativnost i problem prostora*, Mala teorija, Izvori, Zagreb 1992, str. 91.

² A. Einstein, *Pojam prostora, Moj pogled na svijet*, Izvori, Zagreb 1991, str. 155.

Prostor je geografska kategorija, a ne le geografska. Izgradnja vsakega stanovanjskega, zdravstvenega, industrijskega in drugega objekta zahteva določene specifične, pa tudi prostorske pogoje, prostorske zahteve, ki jih je potrebno zadovoljiti, ti pa so za vsak objekt več ali manj različni. Povsem je jasno, da se več disciplin ukvaja s prostorom, da ga ne proučuje le geografija. Reči, da geografija proučuje prostor, se s tem zadovoljiti in pri tem vztrajati, to lahko tudi boljšemu učencu srednje šole izgleda nezadostno, neplodno in ne povsem jasno. V enotnem in celotnem izhodišču za geografsko razumevanje prostora, so najmanj trije temelji.

1. *Zemlja*. Za geografijo je prostor neločljiv od Zemlje, s tistim pa, ki ni v zvezi z Zemljo, ali je to v manjši meri, se ukvarjajo druge znanstvene discipline, saj za geografijo tak prostor ne obstaja. Geografski prostor je vedno zemeljski prostor.

2. *Vsebina*. Geografije ne zanima prostor kot prostor, to je prazen prostor, ampak vsebina prostora, dogajanja in procesi v njem, njihovi vzroki in posledice, dinamika, tendence in družbeni pomen. To je primarno in pomembno, prostor brez tega pa je za geografijo drugoten in nepomemben.

3. *Sinteza*. Na splošno je sinteza lahko regresivna, statična in progresivna: prva opozarja na nepravo pot, s tem ko ga negira in vrača nazaj, druga pa opozarja na dejstva, vendar ne gre dlje od njih, ostaja le na njih. Sinteza vsebine prostora, ki je posledica analize in kaže na rešitve, sugerira družbene možnosti in odpira vrata antropogenim posegom; je sodobna geografska sinteza.

Površina Zemlje

Površina Zemlje je izrazito geografska kategorija, to je objekt njenih raziskav, sestoji pa se iz medsebojnega protislovnega vodnega in kopnega dela. Gledano površinsko je vode mnogo več, vendar je zemlja kopno, vode pa je v bistvu manj. Življenje je na Zemlji, ne v Zemlji, v vodi, a ne na vodi, življenje v vodi je možno brez zemlje, na Zemlji pa je nemogoče brez vode, voda je na kopnem in v kopnem, kopno ni na vodi, niti v vodi, to ni niti otok, čeprav se nam zdi kot da je, otok je vendarle kopno, površinsko obkroženo z vodo, a ne kopno na vodi.

Zemeljska površina kot posledica endogenih sil, eksogenega oblikovanja in antropogenih procesov, ki so bili v preteklosti manjši, danes in v bodoče pa bodo vse večji, pa ima bistven, največji življenjski pomen, saj vsi živi organizmi na našem planetu na njej nastajajo, imajo vire svojega obstoja in umirajo. Človeštvo se je na površini Zemlje zmeraj srečevalo z mnogimi težavami, tako je tudi danes in tako bo vedno. Največja težava je ekonomska revščina. Lahko bi rekli, da noben problem v zvezi s človekovim obstojem ni tako velik kot problem, zakaj je še zmeraj toliko revščine? Ponujeni odgovori so zelo različni in zelo protislovni, kar je pa še zanimivejše, mnogi so površni, nekateri nepravilni, boljši pa ne postavljajo odnosa ljudi do zemlje. "Enega od vzrokov revščine srečamo povsod tam, kjer je revščina. Gre za odnos, današnji in nekdajni, med ljudmi in zemljo. Če to razumemo, bomo razumeli

glavni vzrok revščine.³ Veliko tega, kar je človekovo življenje napravilo takšno kot je bilo in še zmeraj je, vendarle deloma izhaja iz Zemlje in prostora njene površine, direktno ali indirektno, v večji ali manjši meri. Človeka je težko povsem oddvojiti od prostora v katerem živi in dela, kar pa ne pomeni, da so prav vsa njegova delovanja, kot delovanje razumnega bitja ter mnogi družbeni procesi, pogojevani izključno geografsko. Geografija razlaga, kako površje Zemlje sestavlja enotnost narave in družbe, ne pa njuna delitev; enotnost je stvarna, delitev je lahko samo pogojna. Ljudje imajo radi delitve, vse bi delili, narava pa jim daje nešteto nasprotnih primerov, razlikovanje ne pomeni zmeraj strogo ločitve, ampak strogo opazovanje. Družba ima svoje posebne zakone, vendar če le-ti ne sledijo postopnosti in razvojno ustvarjalni plemenitosti narave, torej če ne upoštevajo tudi določenih naravnih zakonov, niso najboljši, zaradi česar je bilo veliko družbenih sanjarjenj in političnih novotarij, preporodov in obnov, reformacij in halucinacij v preteklosti često zabloda in napaka.

Prostorsko je lahko površina Zemlje značilna z mnogih vidikov, vendar je predvsem značilna z geografskega stališča.⁴ "Problemi v prostoru, ki sicer temeljijo na objektivnih ekonomskih in gospodarskih osnovah, temeljijo največkrat tudi na pomankljivo razviti stopnji prostorske kulture, nezadostnem razumevanju prostorskih odnosov, njihovih pozitivnih in negativnih posledic in pomenov. Poznavanje le-tega je pomemben dejavnik razumevanja sodobnega sveta."⁵ Zaradi tega geografski pristop k prostoru nujno zahteva čvrsto teoretično zasnovo. Za to je potrebno:

a) označiti in posebej poudariti njegove strukturne dele, če jih ima, razen površine Zemlje;

b) kompleksen in celovit, to je enoten in sintetičen pogled na sestavne dele.

Notranjost Zemlje

Notranjost Zemlje je predmet geološkega zanimanja in preučevanja, toda v manjši meri so zgornji sloji in oblike litosfere, kot je relief, *pro primo* geografski. Strogo vzeto dinamika življenja, promet ljudi in materialnih dobrin ne tečejo samo na povr-

³ J. K. Galbraith, Zemlja i ljudi, Doba neizvjesnosti, Stvarnost, Zagreb 1980, str. 309.

⁴ D. Feletar, Proces industializacije kao faktor diferenciranog razvoja geografskog prostora, J.G., Beograd 1989, str. 221.

I. Malkoč, Kvalitativno novo shvaćanje prostora kao faktor rata i oružane borbe, J.G. Beograd 1989, str. 141.

D. Došić, Odnos demografskih i ekonomskih karakteristika geoprostora, J.G. Beograd 1989, str. 323.

V. Rudić, Politika i dezintegracija geoprostora, Isto, str. 134.

B. Gavrić, Elementi informacijskog sistema za planiranje in uredenje geoprostora, Isto, str. 69.

⁵ R. Pavić, Osnove opće i regionalne političke geografije, geopolitike i strategije, Zagreb 1973, str. 181.

šini Zemlje, ampak, v resnici neprimerno manj tudi pod samo površino, v njeni notranjosti.

Številni rudniki v katerih kopljejo rudo in jo vozijo na površino, se nahaja v notranjosti Zemlje. Mnoge svetovne metropole imajo podzemsko železnico. Podzemska mreža železniških poti samo enega večjega mesta je dolga več kilometrov. Najnovejša demografska gospodarska gibanja v gosto naseljenih in visoko urbaniziranih delih razvitega sveta kažejo na potrebo povezovanja površinsko spojenih urbanih področij s podzemsko železnico. Taka razmišljanja so že dolgo prisotna, na primer v Ruhru.⁶ Skozi gorovja so zgradili veliko predorov, skozi katere tečeta železniški in cestni promet. Ti predori so promet ne le pospešili, ampak so ga deloma sploh omogočili, saj bi pozimi ob nizkih temperaturah, snegu in poledicah bil promet otežen, oziroma ga ne bi bilo. Prostor v notranjosti Zemlje je baje posebno zanimiv urbanistom.⁷ Toda, po mišljenju nekaterih njihovih avtorjev, ne brez geografije. V notranjosti Zemlje, to je pod njeno površino, se vršijo nekatere manjše kulturne manifestacije in svečani dogodki kot so npr. glasbeni koncerti, poroke. Takšna mesta pritegnejo šolske izletnike, delavce podjetij, maturante ... Postonjska jama ni edini tak kraj, speleologija pa je geografska disciplina.

Vprašanje, ki se tu zastavlja je naslednje: kako določiti notranjost Zemlje kot del geografskega razumevanja prostora, do kam seže in kje je njegova spodnja meja? Če geografijo razumemo kot znanost o pogojih življenja na Zemlji, potem gledano geografsko, lahko rečemo:

a) korenine življenja na Zemlji so zelo zapletene, so v notranjosti Zemlje, ker iz nje v večjem delu izvirajo;

b) Predmet geografskega raziskovanja je tisti del notranjosti Zemlje, v katerem je življenje, in v katerem se gibljejo ljudje in njihove materialne dobrine. Ta notranji prostor je del geografskega razumevanja in pristopa k pojmu prostora.

Zračni prostor

Kot eden pomembnih dejavnikov življenja na Zemlji je atmosfera, ki je od najzgodnejših časov predmet geografskega zanimanja, predvsem zaradi nenehne izmenjave atmosferskih elementov in procesov, kot so npr. temperatura, pritisk, zračni tokovi in padavine. Ker ne obstajata Zemljina površina niti Zemljina notranjost v prostorskem in biološkem smislu brez atmosfere, je zračni prostor segment prostora

---

⁶V času kanclerja Willyja Branda je pri vladi obstajala posebna komisija, ki je imela nalogo, da predloži trajnejše rešitve naraščajočih prometnih težav, posebno v renskem okrožju. Dela na tem projektu niso dokončali. Z enakimi ali podobnimi težavami so soočene tudi vlade nekaterih drugih razvitih držav.

⁷Anne Cauquelin, *Essai de Philosophie urbaine*, Pres universitaires de France, Paris 1982.

na Zemlji, to je zemeljskega prostora. Po Tomislavu Šegoti "je atmosfera tudi stvarni del Zemlje."⁸

Vsakemu živemu organizmu, ki se giblje po zemeljski površini, ali pa njeni notranjosti, je zrak pomemben, prav tako pa tudi organizmom v vodi, saj brez kisika ni življenja. Pogoje življenja na Zemlji, med njimi tudi klimatske, zahtevata stanovaljski in delovni prostor. Že industrijska doba je bolj poudarila potrebo po čistem zraku, naš čas pa to potrebo še posebej poudarja; ta trend pa se bo nadaljeval, zato bo v pogojih bivanja zrak ostal pomemben dejavnik. Posebej se to lahko reče za zdravstvene ustanove in zdravilišča, v katere zdravniki pogosto pošiljajo paciente na zdravljenje in okrevanje. Ne samo to, vse vrste življenjskih oblik in skupnosti, kakor tudi sam človek, so bistveno odvisni od klimatskih pogojev prostranih področij. Športni objekti, dvorane in igrišča prav tako zahtevajo posebne klimatske pogoje zaradi tekmovalcev in gledalcev. So dnevi, ko imamo voljo do dela in dnevi, ko nam ni do njega; enkrat se radi pogovarjamo, drugič imamo radi mir in tišino, tudi naše sanje in razpoloženje niso zmeraj enaki. Mnogi so vzorec tega, pri večini zdravih oseb so pretirane skrajnosti redke, toda ni pretirano reči, da na naše razpoloženje in obnašanje vpliva tudi klima, pri čemer niti turizem in oddih ter rekreacija niso zanemarljive oblike sodobnega življenja in so neposredno odvisne od atmosferskih pogojev. Srečujemo se z vprašanjem, kako določiti zgornjo mejo zračnega prostora kot dela Zemljinega prostora in če ta sploh obstaja? V ožjem smislu lahko rečemo, da je to troposfera, ker se v tem delu atmosfere dogajajo vsi procesi, pomembni za življenje na Zemlji, v širšem smislu pa je to lahko in mora biti eksosfera kot zgornji del atmosfere, v katerem je še zrak.

Iz naštetega izhaja: a) zračni prostor je vitalno pomemben in neločljiv del prostora na Zemlji; b) zaradi pomembnosti zračnega prostora vsi učitelji življenjske modrosti od Pitija do sodobnih futurologov menijo, da je klima pomembna sestavina tkiva vsega življenjskega obstoja; c) ker se geografski pristop razumevanja prostora razlikuje od drugih, bi bilo dobro in koristno, da to razliko izrazimo že v samem poimenovanju prostora, če je to mogoče, a mogoče je.

Čas

Je čas, če pod tem pojmom razumemo gibanje Zemlje, oziroma posledice tega gibanja, del prostora na Zemlji? To lahko izgleda metafizično vprašanje, vendar ni; temu lahko formalno ugovarjamo, toda taki formalni ugovori so zmeraj sterilni, čeprav ostaja odprto vprašanje, ali so formalni ugovori lahko samo formalni. Če odgovorimo negativno, se lahko srečamo z močnimi protivprašanji, pozitiven odgovor pa zahteva pojasnilo. Če je tak čas del Zemljinega prostora, potem je tudi del vsakega

⁸ T. Šegota, *Klimatologija za geografe*, Š. K. Zagreb 1988, str. 6.

predmeta žive materije, žive in nežive, ker vse v času nastaja in izginja, saj čas vse spreminja. Pravo vprašanje, ki se skriva izza površnega gledanja na čas in Zemljin prostor je: ali vrtenje Zemlje okoli Sonca vpliva na vsebino prostora na Zemlji, ali samo vpliva, ali ga bistveno spreminja in ga temeljito oblikuje takšnega kot je?

Zaradi pomembnosti v življenju vsakega človeka čas ne uhaja človekovi pozornosti v vsakdanjem komuniciranju, saj že pri prvem srečanju govorimo oziroma slišimo: lepi čas, nori čas, izgubljeni čas, ubiti čas ... Dogajanja na Zemlji pripisujemo času; za dogodke, ki nam niso po volji, obtožujemo čas. Ljudje na čas gledajo različno, čas pa vse izenačuje, tako da konec koncev bitke s časom nihče ne dobiva, čas vedno v vsem zmaguje. To je tako, vendar po čem bi naj čas bil v nekem posebnem odnosu do prostora na Zemlji? Splošno, časovno pomeni obstajajoče v času, v geografski uporabi pa pod tem razumemo njegovo geotemporalno določeno. Brez vrtenja Zemlje okoli Sonca ne bi obstajale klimatske spremembe na Zemlji, take kot jih poznamo, pa zato ne dvomimo, da bi izgled, vsebina in življenje na Zemlji bili povsem drugačni kot so. Čeprav se nam zdi to še tako neobičajno, kako bi Zemlja na površini tedaj izgledala, je dejstvo, da bi izgledala drugače in to bistveno drugače. Prostor na Zemlji v svojih delih ne bi bil takšen kot je.

Čas, ki ga poznamo in merimo, je zemeljski čas, določa ga Zemlja s svojo revolucijo in rotacijo. Če bi se Zemlja ustavila, bi čas merili na nek drugi način, kar lahko tukaj zanemarimo, toda ne moremo zanemariti dejstva, da bi prostor na Zemlji izgledal drugače kot danes. Zaradi tega, v smislu današnjih merskih enot časa, videza in vsebine življenja na Zemlji, ni povsem neosnovano videti tega zemeljskega časa kot vzrok, modifikator pa tudi kot sestavno komponento vsebine vsega zemeljskega prostora v naravnem in družbenem pogledu, torej geografskem, to je življenjskem smislu.

Diferentna specifika

Obstaja čas kot univerzalna kategorija, neodvisna od gibanja Zemlje in ta čas je sestavni del zemeljskega prostora v enaki meri pri človeku, ribi ali vinu. Kot smo mi v času, je čas v nas, isto pa je s prostorom na Zemlji.

Opazujoč svet okoli sebe z očmi resnega in vestnega geografa, je Imanuel Kant opazil, da je predmet, ki ga opazujemo, in pojav tega predmeta v naši podzavesti, kar pomeni, da v nas predmeta nista identična, ampak sta to dve stvari, med katerima obstaja razlika, torej različni stvari in to vedno različni. Ko je videl, da to nikoli ne more biti isti predmet, je bilo eno izmed temeljnih vprašanj njegovega življenjskega projekta: kaj mi lahko sploh vemo?⁹ Pojav samega predmeta je v nas zunanji, njegova notranjost, to je bistvo, pa nam je vedno skrito. Nobena znanost se ne ukvarja z zunanjim, pojavnim, temveč notranjim, vsebinskim. Kaj lahko vemo o zemeljskem

⁹ I. Kant, *Kritika čistog uma*, Kultura, Beograd 1970, str. 37.

prostoru? Z gledanjem in opazovanjem je mogoče priti do določene, neke manjše resnične verjetnosti, večje, če je opazovalec geografsko bolj izobražen, vendar do popolnejše in celovitejše resnice je mogoče priti samo z znanstvenoraziskovalnim postopkom. Če vidljivi del označimo z x nevidljivi pa z y , tedaj ni težko zaključiti, da je a) $x < y$; b) s povečanjem x , denimo s 100 m^2 na 200 m^2 , se poveča tudi y . Toda če z x označimo znano, z y pa neznano, tedaj pod a) sledi isti zaključek, pod b) pa ne: s povečanjem x se y manjša. Koliko bo x rasel, y pa padal, je odvisno tudi od vrste analitičnega postopka, raziskovalnih metod, velikosti in strukture zemeljskega prostora in porabljenega časa, pri čemer strokovnost in sposobnost raziskovalca nista nepomembni.

Noben prostor na Zemlji ni do konca in povsem raziskan in znan, to pa konec koncev niti ni mogoče, saj se stvarnost v njem nenehno spreminja. Dinamika sprememb je možna in je večja ali manjša, toda ne obstaja zemeljski prostor, ki nima stalnih, vsakodnevnih sprememb. Zaradi tega naše znanje o njem nikoli ne more biti povsem popolno, še manj pa končno. Vsa mišljenja o zastarelosti in nesodobnosti geografije kot spoznavalske discipline in na podlagi tega njeni majhni družbeni vrednosti, so neosnovane.

Rezultati in zaključek

Ker so mnoga geografska raziskovanja izvršena na neizdelani in nerazviti teoretijski osnovi, so v preteklosti ostajala na opisnem nivoju, to pa je eden od razlogov, zakaj večja točnost, popolna natančnost in globlje poniranje v bistvo obstoječega sveta niso bile lasnosti vedno in močno poudarjeno prisotne v tradicionalni geografiji. Toda v novejši in še posebej v sodobni geografiji so. Kot primer za to, čeprav ne najboljši, nam je lahko primer razumevanja prostora in zemeljskega prostora kar deloma izhaja iz tega dela, iz katerega je možno potegniti več zaključkov. Trije so eksplicitni.

1. Zemeljski prostor, njen pogojno zunanji prostor je "geoprostor". Prostor in "geoprostor" nista identična pojma, ne moremo ju poistovetiti, potrebno je opaziti razliko med njima, ta razlika pa ni formalna ampak vsebinsko bistvena. Vsak "geoprostor" je prostor, vsak prostor pa ni "geoprostor". "Geoprostor" je prostor na Zemlji kot planetu.

2. Geografija ne proučuje prostora, ampak "geoprostor", ta pa je osnova zemeljskega obstoja, njegov začetek ali konec. "Geoprostor" sestavljajo: a) zemeljska površina; b) zemeljska notranjost v delu kjer je življenje; c) zračni prostor; d) čas.

3. "Geoprostora" kot primarnega pogoja življenja na Zemlji, človek ne pozna dovolj; to pa je pomemben vzrok tako počasnega in težkega napredka civilizacije, ki so jo do današnjega sestavljali izmenično vzponi, kot so znanstvena odkritja, in padci, kot so vojni nesmisli. "Geoprostor" bi lahko poimenovali kot vir življenja na Zemlji in kot takšen nam je potreben čim manj onesnažen in čim bolj zdrav.

Zgodnji narodi so v svojem ugodnem in plodnem "geoprostoru" Zemljo poimenovali mati, ker daje življenje, malo vzame, a mnogo da, nikomur ne ostaja dolžna, vse kar ji da človek, vrne z obrestmi. Ni slučaj, da so geografi prvi opazili in razlagali, da se več modrosti najde v naravi kot v civilizaciji. "Geoprostor" prikazuje eno in drugo, kaže na njihovo enotnost, v tem pa je življenjska modrost in trajna vrednost geografije kot univerzalne fenomenološke discipline¹⁰.

Literatura

- Anučin, V. A., 1972: Teoretičeskie osnovi geografii, Moskva.
- Anučin, V. A., 1961: O kritike edinstva geografii, Moskva.
- Bunge, V., 1967: Teoretičeskaja geografija, Moskva.
- Cauquelin, A., 1982: Essai de philosophie urbaine, Pres universitaires de France, Paris.
- Choay, F., 1961: L'urbanisme utopies et realites, Editions du seuil, Paris.
- Einstein, A., 1991: Pojam prostora, Moj pogled na svijet, Izvori, Zagreb.
- Einstein, A., 1992: Relativnost i problem prostora, Moja teorija, Izvori, Zagreb.
- George, P., 1960: Existe-t-il une géographie appliquée, Paris.
- Gottmann, J., 1966: Essais sur l'aménagement de l'espace habité, Mouton, Paris.
- Grupa autora, 1989: Jugoslavenski geoprostor, Beograd.
- Ilešič, I., 1979: Pogledi na geografiju, Ljubljana.
- Kolosovski, N.N., 1962: Naučnie problemi geografii, Vaprosi geografii, Moskva.
- Nikolić, S., 1977: Uvod u geografiju NK, Beograd.
- Pavić, R., 1973: Osnove opće i regionalne političke geografije i geostrategije, Zagreb.
- Philipponneau, 1960: Géographie et action, Paris.
- Prelog, M., 1989: Prostor i vrijeme, GHZ, Zagreb.
- Ruppert, K., Schaffer, F., Maier, J., Paesler, R., 1981: Socialna geografija, Š. K., Zagreb.
- Roglić, J., 1960: Neki osnovni problemi geografije, GG 22/60.
- Rubić, J., 1959: Primjenjena geografija, V. Kongres geografa Jugoslavije, Cetinje 1959.
- Sorre, M., 1957: Recontres de la geographie, Paris.
- Šterc, S., 1989: Geografski prostor, objektivna stvarnost ili geografska irelevantnost, GG, 51/89.
- Šegota, T., 1988: Klimatologija za geografе, Š.K., Zagreb.
- Vrišer, I., 1969: Uvod v geografiju, Ljubljana.

¹⁰ "Če socialno geografiju razumemo kot znanost o prostorski organiziranosti življenja v družbi, potem je povsem razumljivo, da se lahko rezultati njenega raziskovanja uporabljajo pri poizkusih smiselne organiziranosti prostorske plati našega obstoja". (K. Ruppert, F. Schaffer, J. Maier, R. Paesler, Socialna geografija, Š. K., Zagreb 1981, str. 66.)

Summary

In the theory of scientific mind, space has been the subject of interest from the very beginning, and numerous scientists have dealt with it. When it is said that geography investigates space (namely, we are still used to talk so), this statement is not sufficiently precise, because there are several other disciplines which also deal with space. The space for geography has always been the space on the earth, never empty, always continuously changing; and just this is the speciality and precision of the geographical comprehension of space. Geography is not interested in empty space, but in the contents of space, the activities and processes in it, with their models and results, the dynamics, trends, and social significance. These are the primary and essential topics of geography, and the space without them is only of the secondary importance for geography, because other disciplines deal with it. Geographical space is always the space on the earth; since this is not just usual space, it should be properly named, due to its social, or, life significance.

The purpose of the article is to call attention to the fact that it is not suitable to say that geography studies just space, because some more specific term should be used, such as the "earthspace". Any "earthspace" is space, while any space is not the "earthspace". The "earthspace" is the space on the Earth as a planet, and only this space is studied by geography.

The "earthspace" consists, above all, of the earth's surface as a result of the endogenous forces, the exogenous formation and the anthropogenous processes. The second part is the interior of the earth, but only in the extent within which people move and their material goods function, e.g. subways and mines. The third part is the air-space; taken in the narrower sense, it is the troposphere because all the major processes for life on the Earth take place there; but in the broader sense, it is the exosphere as the outermost portion of the earth's atmosphere. The fourth part of the "earthspace" is the time in the sense of the revolution of the Earth around the Sun, which results in radical changes without which the contents and the life on the Earth would be different from what they are now.

The article concludes with the statement that geography has a permanent value as an universal phenomenological discipline because it studies the unity of nature and civilization in the "earthspace" with its constant changes.